

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Tichý Lukáš
Článok / Article: Energetické zájmy Gazpromu v zemích Visegrádske čtyřky
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

TICHÝ, L. 2013. Energetické zájmy Gazpromu v zemích Visegrádske čtyřky. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 16, č. 1, 2013. ISSN 1335 – 2741, s. 58 – 82. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/1_2013/TICHY.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

ENERGETICKÉ ZÁJMY GAZPROMU V ZEMÍCH VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY

Lukáš Tichý*

RESUME

Gazprom is currently considered to be the major Russian energy company and also the world's largest producer and exporter of natural gas. Besides the domestic market, Gazprom expands its activities in many countries all over the world. The key economic region for the export of natural gas and an important source of revenue for Gazprom is primarily the markets of the member states of the European Union. In addition to Western and Southern Europe, which are major trading partners of Gazprom and the largest buyers of Russian gas in the EU, the Russian company Gazprom is following its energy interests also in countries of Central Europe. The aim of this article is to analyze the strategic interests of Gazprom in the natural gas sector in the countries of the Visegrad Group in the context of Gazprom's energy policy vis-à-vis the European Union. The second aim of the article is to examine the prospects for the political and economic interests of Gazprom in Central Europe.

Key words: energy security, European Union, Gazprom, natural gas, Russian Federation, Visegrad Group

Úvod

Gazprom je nejmocnější ruská společnost s blízkými kontakty na ruskou vládou, která vlastní 50,001 % kontroly podílů ve firmě. Zároveň Gazprom je největší světový producent a exportér zemního plynu. Statisticky Gazpromu rozdělují svoje zákazníky do několika skupin, přičemž Gazprom v tomto případě sleduje terminologickou praxi ruské zahraniční politiky a odběratele dělí na státy Společenství nezávislých států (SNS) a Baltické státy (připomíná „blízké zahraničí“) a „Far Abroad countries“, což jsou státy Evropy včetně Turecka. Důležitým cílem společnosti je také plynulá saturace domácí sítě (Strejček, 2011). Nicméně klíčovou ekonomickou oblastí pro vývoz zemního plynu

---

* Mgr. et Mgr. Lukáš Tichý působí jako interní doktorand na Metropolitní univerzitě Prahy a zároveň v rámci doktorského studia působí jako výzkumný pracovník na Ústavu mezinárodních vztahů Praha, Česká republika, e-mail: tichy@iir.cz.

představují energetické trhy členských států Evropské unie (EU), které tvoří 70 % z celkového exportu zemního plynu ze strany Gazpromu.

V rámci EU jsou nejdůležitějšími obchodními partnery Gazpromu tzv. „staré“ členské státy EU, zejména Německo, Itálie, Francie a Španělsko. Tyto země jsou zároveň významnými odběrateli ruského zemního plynu a prodej této komodity do výše zmíněných států tvoří podstatnou část finančních příjmů Gazpromu. Kromě toho Ruská federace (RF) resp. její společnost Gazprom sleduje své cíle také v zemích střední Evropy, zejména na jejich trzích se zemním plynem, kde je její zájem nejintenzivnější. V článku bude proto hlavní pozornost věnována sektoru zemního plynu jednotlivých střeoevropských zemí a popisu konkrétních aktivit Gazpromu na něm. Z geopolitického hlediska je v tomto článku střední Evropa definována jako prostor, do kterého patří země tzv. Visegrádské čtyřky (V4) tj. Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovenská republika.

Základním cílem článku je analyzovat ekonomické a politické zájmy Gazpromu v sektoru zemního plynu jednotlivých zemí Visegrádské čtyřky v kontextu evropské dimenze energetické politiky Gazpromu. Druhým cílem článku je pokusit se navrhnout možné scénáře vývoje zájmů Gazpromu vůči zemím V4. K dosažení základního cíle bude článek hledat cestu prostřednictvím zodpovězení několika dílčích otázek: (1) Jaké jsou v rámci Evropské unie strategické cíle Gazpromu a jaké nástroje ruská společnost používá k jejich dosažení? (2) Jaké zájmy sleduje Gazprom na trzích se zemním plynem v zemích V4? (3) Jsou zájmy Gazpromu stejné pro celou střední Evropu nebo se v jednotlivých zemích V4 liší? (4) Jaké jsou perspektivy zájmů Gazpromu ve střední Evropě?

První část článku se zaměří na strategické zájmy Gazpromu na úrovni Evropské unie s cílem odpovědět na první dílčí otázku. Analýza evropské politiky Gazpromu poslouží jako výchozí rámec pro zkoumání zájmů Ruské federace a Gazpromu v jednotlivých zemích Visegrádské čtyřky. Tím by měla být zodpovězena druhá a třetí dílčí otázka. Na závěr jsou zhodnoceny perspektivy Gazpromu ve střední Evropě s cílem nalézt odpověď na poslední dílčí otázku.

Politika Gazpromu vůči Evropské unii

Gazprom je dnes největší firmou Ruska, která má 400 000 zaměstnanců, 94% jeho výrobní hodnoty tvoří zemní plyn a je největším světovým

plynárenským podnikem. Společnost Gazprom drží pod svou kontrolou přibližně pětinu světových zásob zemního plynu, produkuje 17 % zemního plynu ve světové produkci a vlastní nejdelší distribuční síť plynovodů – přibližně 157 000 kilometrů pokrývající oblast od Evropy až po dálný Východ. Gazprom je největším dodavatelem zemního plynu do zemí SNS a do Evropy; zemní plyn exportuje celkem do 32 zemí (Kaló, 2012, s. 63-64).

Z vedoucího dodavatele plynu se chce Gazprom stát přední energetickou společností světa. V zájmu toho má v úmyslu nejen zvyšovat svůj podíl na dvou největších trzích světa – v USA a Číně, nýbrž chce dosáhnout významného zvýšení také na evropských energetických trzích. V zájmu uskutečnění svých cílů chce zahraničním investorům v rámci další tržní liberalizace ruské burzy poskytovat další úlevy, čímž zahraniční občané získají možnost nákupu dalších akcií firmy.

Tato strategie Gazpromu je rozvíjena v souladu s cíli energetické politiky RF, která je v současné době rozdělena do tří kritérií. První se týká geopolitické vize Ruska jako vyspělého dodavatele energie. Druhé kritérium jasně odkazuje na komoditizaci energetických vztahů. Třetí kritérium se pak zaměřuje na vztahy v oblasti energetiky jako nejefektivnější prostředek politického nátlaku na mezinárodní scéně a jako nástroj vyjednávání o nové bezpečnostní architektuře s cílem zabránit rozšiřování cizího vlivu na ruských hranicích.

Z bezpečnostního a politického hlediska Rusko používá energetickou politiku jako nástroj k dosažení multipolarity a rovnosti s ostatními důležitými subjekty mezinárodních vztahů. Zároveň Rusko využívá energetické komodity jako prostředek obrany suverenity a prosazování svého vlivu. V tomto ohledu sleduje Gazprom strategii expanze svých aktivit na světové trhy (Tichý, 2011).

Na severoamerickém trhu se chce společnost stát největším dodavatelem na trhu s LNG. Zahájení exploatace v oblasti Barentsova moře se nacházejících obrovských zásob plynu umožní v budoucnu – zkrácením nynějších podstatně delších lodních tras – výrazné snížení přepravních nákladů. Gazprom se snaží investovat i v oblasti Blízkého východu, například v Íránu.¹ Gazprom zvyšuje své aktivity také v oblasti severní Afriky, kde se zajímá o zapojení do projektu trans-saharského plynovodu, který by měl přivádět zemní plyn z Nigérie, přes Niger a Alžírsko dále do Evropy. Dále se snaží dostat na trhy Číny a dalších asijských zemí, například do Vietnamu, kam zvažuje vyvázet LNG.

---

¹ Na druhou stranu v říjnu 2011 Írán rozhodl, že Gazprom se nebude podílet na rozvoji jeho ropného pole Azar.

Z ekonomického hlediska je primárním cílem energetické politiky RF maximalizovat příjmy z prodeje zemního plynu a ropy a upevnit svoji přítomnost na bohatých a stabilních energetických trzích EU. Jeden z hlavních nástrojů této strategie představuje právě společnost Gazprom, která má od roku 2006 de jure monopol na export plynu z RF. Export na trhy členských států EU je považován za hlavní zdroj příjmů pro Gazprom, který získává více jak 60 % svých příjmů z prodeje na evropské trhy a přispívá do státního rozpočtu 20 % celkové částky. Gazprom se také podílí přibližně 10 % na tvorbě HDP (Proedrou, 2010, s. 87). Rusko proto usiluje o posílení expanze Gazpromu, jehož cílem je převést export z tranzitních plynovodů (procházejících tranzitními zeměmi) do plynovodů vedoucích směrem přímo k zákazníkovi, na energetické trhy EU, a to několika způsoby.

Za prvé, uzavíráním dlouhodobých smluv, které napomáhají zajistit konkrétní trhy. Pomocí těchto smluv hledá Gazprom přístup ke konečnému spotřebiteli a jejich dlouhodobost umožňuje společnosti s jistotou investovat více prostředků do velkých těžebních projektů. Evropská strategie Gazpromu naráží na obtížnou udržitelnost těžby a exportu bez dodatečných miliardových investic. Dlouhodobé smlouvy, které představují více než 70 % kontraktů v EU a jsou uzavírané obvykle na dobu 25 let, umožňují optimalizovat výdaje na export zemního plynu do EU. Zároveň velká část kontraktů byla uzavírána s očekáváním stabilního růstu spotřeby. Kontrakty Gazpromu navíc často obsahují „take or pay“ klauzuli, která odběratele zavazuje odebrat ročně určité množství plynu, případně zaplatit za neodebrané množství (Laryš, 2010; Proedrou, 2010).

Za druhé, zakládáním společných projektů a podniků. Výměnou za spolupráci Gazprom navrhuje největším společnostem podílovou účast v ruských strategických projektech. Tím chce Gazprom získat přístup k novým technologiím, nutným pro dlouhodobý rozvoj těžby ve větších hloubkách a pobřežních nalezištích. Přitažlivost ruských zdrojů nutí evropské koncerny pouštět ruské společnosti na své trhy. Gazpromu se například podařilo vstoupit na liberalizovaný trh Velké Británie a cílem je získat 20% podíl na britském energetickém trhu (Tichý, 2011; Laryš, 2010).

Za třetí, postupná liberalizace trhu s plynem v EU nabízí Gazpromu možnost investovat do pořízení majetku a získání podílu v distribuci zemního plynu. Gazprom se dostává na trhy skupováním podílů ve společnostech operujících na konečném plynárenském trhu prostřednictvím svých dceřiných společností, prostřednictvím společných podniků a někdy využívá společností,

keré jsou nepřimo nebo neoficiálně spojeny s Gazpromem. V Evropě ruská společnost dále nakupuje jak části evropské energetické infrastruktury, tak distribuční společnosti v EU. Gazprom se také podílí nebo se plánuje podílet na systému podzemních zásobáren zemního plynu, například v Belgii, Maďarsku, ČR, Rumunsku, Slovensku, Turecku a dalších zemích (Proedrou, 2010).

Za čtvrté, pro Gazprom je rovněž výhodná budoucí expanze dodávek k podpoře ruských zájmů v konkrétních zemích. Dnešní plynovodní síť nutí obě strany spolupracovat, jelikož dosavadní infrastruktura zvyšuje interdependenci. Gazprom se proto snaží posílit svoji pozici na energetickém trhu EU prostřednictvím dvou nových plynovodů, které budou přivádět plyn přímo k evropským spotřebitelům a sníží jeho závislost na tranzitních zemích.

Prvním z nich je plynovod Nord Stream, jehož první trasa o kapacitě 27,5 bcm/y² zemního plynu byla spuštěna v listopadu 2011. Druhá linka o stejné kapacitě bude spuštěna během roku 2012. Nord Stream vede z ruského Vyborgu do německého Greifswaldu a prochází výlučnými ekonomickými zónami Ruska, Finska, Švédska, Dánska a Německa. Dalším projektem je plynovod South Stream, který povede z Ruska po dně Černého moře do Bulharska s jednou větví pokračující do Řecka a Itálie. Druhá větev by měla směřovat přes Srbsko, Rumunsko a Maďarsko a končit v Rakousku, kde by se měla napojovat na plynovody do západní Evropy. Původní kapacita 31 bcm/y plynu byla navýšena až na 63 bcm/y.

Oba projekty jsou založeny na bilaterální, nikoliv na unijní úrovni, což odpovídá ruské energetické strategii narušovat potenciální jednotnou energetickou politiku EU bilaterálními dohodami. Tato politika nachází pochopení u řady velkých spotřebitelů, především Itálie a Německa, jejichž cílem je vybudování severního a jižního směru exportu plynu. Úspěšná realizace ruských plynovodních projektů ovšem může vážně zvýšit závislost členských států na ruském zemním plynu a tím i zranitelnost Evropské unie.

Jinak řečeno, hlavním politickým a ekonomickým cílem Ruské federace je udržení pozice přímého prodejce či zprostředkovatele prostřednictvím ruských energetických společností přímo na území EU, prostřednictvím zapojení Gazpromu do plynovodních sítí v členských státech EU a podílem na realizaci produktovodných projektů. Získáním přístupu k distribučním sítím a tranzitním produktovodům v zemích Evropské unie se Rusko snaží získat i přímou kontrolu nad trhy (Kuchyňková, 2010). Přehled hlavních nástrojů a forem

---

² bcm/y - billion cubic meters/year – miliard krychlových metrů za rok

fungování, které charakterizují činnost Gazpromu na vnitřním trhu Evropské unie v zájmu dosažení cílů firmy zobrazuje tabulka č. 1

Tabulka 1 Hlavní nástroje a formy fungování Gazpromu na vnitřním trhu EU

<i>Nástroje fungování</i>	<i>Formy fungování</i>
1. Využití určující tržní pozice	1. Nákup akcií podniků v plynárenském průmyslu členských států EU
2. Uplatňování nejednotné cenové politiky vůči jednotlivým členským státům	2. Zakládání dceřiných podniků v první řadě ve spojení s plynárenským sektorem
3. Praxe vybudování neprůhledné podnikové struktury	3. Zakládání společných podniků – s bezprostředním napojením na Gazprom
4. Budování a udržování kontroly nad středoasijskými dodavateli zemního plynu pro trh Evropské unie	4. Zakládání společných podniků – bez přímého napojení na Gazprom (přes prostřednickou společnost)
-----	5. Zakládání firem s využitím neformálních kontaktů

Zdroj: Kaló, 2012, s. 69

Zájmy Gazpromu v kontextu politiky Ruska vůči zemím V4

V posledních několika letech se ruská pozornost na evropském kontinentu soustředí to tzv. geostrategického trojúhelníku vytyčeného mezi Baltským, Jaderským a Černým mořem, kam patří také země V4. Podle americké studie *Schizma energetické bezpečnosti střední Evropy* jsou hlavními zájmy Ruska ve středoevropském prostoru (Miller, 2008):

- a) obnovení ruského politického a diplomatického vlivu v tomto regionu jako protiváhy vis-à-vis pronikání Spojených států a NATO;
- b) ustanovení veta na bezpečnostní architekturu zemí střední Evropy;
- c) podpora rozvoje proruských států v rámci EU, čímž má dojít k neutralizaci zemí, které tradičně kritizují ruskou vnitřní a vnější politiku a zájmy;
- d) ovládnutí energetického systému zemí střední Evropy a zabránění v diverzifikaci.

Podle této studie se jako nejefektivnější prostředek k prosazení těchto cílů pro Rusko jeví nerostné bohatství (ropa a zemní plyn). Posílení energetické dominance RF ve středoevropských zemích má být dosaženo třemi způsoby (Miller, 2008):

- a) realizací nových ruských ropovodů a plynovodů. Cílem výstavby nových ruských produktovodů je oddělit země střední Evropy od západní Evropy. Příkladem je plynovod North Stream, který obchází střeoevropské státy;
- b) užíváním agresivní vyjednávací taktiky při uzavírání bilaterálních smluv s jednotlivými zeměmi V4 ke zlepšení monopolní energetické pozice ruských společností;
- c) v neposlední řadě je snahou ruských firem, například Gazpromu pomocí investic spoluovládat klíčové energetické firmy a strategické podniky spravující distribuční infrastrukturu v zemích střední Evropy.

Aktivity Gazpromu v sektoru zemního plynu ČR

V České republice lze za posledních deset let zaznamenat zvýšený nárůst zájmu Gazpromu a dalších ruských společností o vstup do českého energetického sektoru, který bývá nejčastěji spojován se snahou ruských společností získat buď většinový či částečný podíl v konkrétní české ropné či plynárenské společnosti nebo společně s některou z českých firem založit společný podnik „joint venture“. To s sebou přináší negativní efekt možnosti snížení energetické závislosti ČR na Rusku³ a naopak tím dojde ke zvýšení a posílení vlivu ruských společností v jednotlivých oblastech českého energetického sektoru.

Gazprom v ČR dlouhodobě deklaruje svoji snahu stát se aktivním hráčem na českém trhu a dosáhnout podílu v distribuci a dodávat zemní plyn přímo konečným zákazníkům - domácnostem nebo plynárnám. Již v minulosti Gazprom, prostřednictvím dceřiné společnosti Gazpromexport (dříve Gazexport), uzavřel dlouhodobý kontrakt se společností RWE Transgas (dříve Transgas) na dodávky zemního plynu do ČR. Původně uzavřený kontrakt do konce roku 2013 byl prodloužen do roku 2035. V roce 2007 společnost Vemex, kterou Gazprom ovládá prostřednictvím několika svých evropských obchodních společností, uzavřela se společností Gazpromexport pětiletý kontrakt na dodávky plynu do ČR v ročním objemu 0,5 bcm/y s tím, že jak délku kontraktu, tak i roční objem je možné zdvojnásobit.⁴

---

³ ČR importuje dlouhodobě zhruba 75 % plynu z Ruska prostřednictvím plynovodu Bratrství a zbylých 25 % plynu z Norska prostřednictvím plynovodů NETRA/ONTRAS patřících společnosti VNG přes Německo. Zemní plyn se na celkové energetické spotřebě podílí přibližně 18 % (Jaroš, 2011)

⁴ Společnost Vemex má 8% podíl na tuzemském trhu se zemním plynem. Společnost je ovládána z 50,1 % Gazpromem Germania, 33 % vlastní Centrex Europe Energy & Gas – dceřiná společnost Gazprombanky a zbytek firma EW East-West Consult AG (E15, 2011a).

V souvislosti se snahou Gazpromu hrát aktivní roli na českém trhu podnikla ruská společnost od roku 2008 řadu kroků. Například v dubnu 2008 podepsali představitelé Vemexu a společnosti Moravské naftové doly (MND) dohodu, na jejímž základě bude Vemex odebírat plyn, který vytěží MND v Česku. V prosinci 2008 pak společnosti Gazprom export a MND Gas Storage podepsali Memorandum o spolupráci v oblasti podzemního skladování zemního plynu⁵, na jehož základě by mělo dojít k vybudování zcela nového podzemního zásobníku plynu o celkové kapacitě 500 milionů m³ plynu na území ČR. Společný projekt je součástí investičních projektů Ruska na českém trhu se zemním plynem.⁶ O dva roky později, v dubnu 2010 pak **V. Chandochin**, šéf logistiky Gazpromexport v rozhovoru pro časopis Gazprom řekl, že jeho firma vážně uvažuje o ČR jako o jedné z možných zemí pro vybudování podzemního zásobníku plynu pro Evropu (Mediafax, 2010)⁷.

Posilování vlivu Gazpromu na českém energetickém trhu pokračovalo i v roce 2011, kdy dceřiná společnost Gazpromu Vemex dokončila převzetí 51 % společnosti RSP Energy⁸, která dodávala plyn do českých domácností. Šlo tak o první případ, kdy skupina Gazprom bude nejen dodávat plyn do ČR, ale také ho bude prodávat konečnému spotřebiteli. Gazprom transakci učinil prostřednictvím Vemexu z důvodu, neboť podle energetické koncepce EU nesmí jedna a ta samá společnost dodávat na hranice i konečnému spotřebiteli (E15, 2011a). Přehled aktivit Gazpromu v ČR znázorňuje tabulka č. 2.

---

⁵ V České republice se v současné době nachází 8 podzemních zásobníků s plynem s celkovou kapacitou cca 3,077 bcm plynu, což představuje přibližně 33 % celoroční spotřeby zemního plynu ČR.

⁶ V květnu 2008 zasedala mezivládní česko-ruská pracovní skupina pro spolupráci v energetice, na jejímž programu bylo i budoucí zvýšení dodávek plynu do ČR o 1,5 bcm/y plynu nad rámec dlouhodobé smlouvy.

⁷ V českých médiích se několikrát objevily informace, že se ruská společnost Gazprom snaží v ČR získat dominantní postavení převzetím pozice výhradního distributora zemního plynu, například odkoupením podílu od německé RWE Transgas (Málek, 2008).

⁸ RSP vlastnil švýcarský RSPE holding, za kterým stojí ruští a izraelští investoři.

Tabulka 2 Přehled aktivit Gazpromu v České republice

	Investice Gazpromu	Podíl Gazpromu ve společnosti	Typ aktivit společnosti	Partneři Gazpromu
Česká republika	Gas Invest S.A.	37.5 %	investiční společnost	n/a
	Vemex	100 %	prodejce plynu	ZMB GmbH Germany (100 % Gazprom); Centrex (100 % Gazprom); East West Consult AG (Švýcarsko)

Zdroj: Dreyer, Erixon, Winkler, 2010

V kontextu vztahů mezi Gazpromem a ČR nelze opomenout ani zahájení provozu rusko-německého plynovodu Nord Stream v listopadu 2011. Na jednu stranu se ČR začala koncem roku 2011 napojovat prostřednictvím budovaného plynovodu Gazela na německý plynovod Opal, kterým bude do České republiky dopravován ruský zemní plyn z Nord Streamu. Tím by mělo dojít k posílení plynové bezpečnosti ČR, ale neřeší se tím snaha ČR o diverzifikaci a snížení závislosti na ruském plynu. Na druhou stranu realizace plynovodu Nord Stream společně s vyjádřením představitelů Gazpromu z února 2012 ukončit v budoucnu tranzit plynu z Ruska do EU přes Ukrajinu může přinést ČR řadu nežádoucích dopadů (E15, 2012a).

Podle Zprávy Ministerstva zahraničí ČR z roku 2009 pokud Rusko uskuteční své záměry bez adekvátních kroků ze strany členských států EU, nebude Česká republika již za deset let významnou tranzitní zemí, což přinese tyto dopady:

- a) *bezpečnostní* - pro Rusko bude snadné odstavit dodávky do stávajících tranzitních zemí, aniž by byl ohrožen odběr plynu v hlavních evropských ekonomikách;
- b) *daňové* - současný příjem státního rozpočtu ČR z tranzitu zemního plynu do SRN činí okolo 1,5 miliardy korun ročně;
- c) *politické* - snížení významu ČR nejenom pro Rusko, ale i pro naše západní partnery;
- d) *ekonomické* - náklady na provoz plynárenské soustavy v ČR by se promítly plně do ceny, kterou za pořízení plynu zaplatí tuzemští zákazníci (MZV, 2009, s. 3).

Obě výše uvedené skutečnosti v současné době také komplikují prodej operátora českých plynovodů Net4Gas, dceřiné společnosti RWE Transgas, za desítky miliard korun. Možní zájemci o Net4Gas, kterými jsou skupina KKCG, Energetický a průmyslový holding a polská státní firma Gaz-System, tak nyní nevědí, jakou budou mít české plynovody, které historicky navazují na trasu z Ruska přes Ukrajinu a Slovensko, hodnotu. Jedním z možných uchazečů o české plynovody by proto mohl být i samotný Gazprom, který podle dostupných informací zvažuje, zda se má vůbec o Net4Gas zajímat (E15, 2012a).

V neposlední řadě v polovině března 2011 znepokojila vládu České republiky informace italské ropné a plynárenské skupiny ENI o záměru prodat akciový podíl 32,5 % v České rafinérské, a.s. ruské společnosti Gazprom, což by ve svém důsledku vedlo k ještě většímu posílení vlivu Gazpromu v českém energetickém sektoru. Gazprom by také získal přístup k vlastní produkci ropy, kterou v České republice prodává i ruská síť Lukoil. Ovšem již 11. dubna 2011 ruská společnost oznámila odložení plánu vstupu do českých rafinérií (E15, 2011b).

Aktivity Gazpromu v sektoru zemního plynu Maďarska

Podobně jako v České republice, také Maďarsko v poslední době zaznamenalo zvýšený zájem ze strany Gazpromu o jeho trh se zemním plynem⁹. Od roku 2007, kdy ruský monopol Gazprom a italská společnost ENI oznámily plán na vybudování plynovodu South Stream, jehož druhá větev má mj. vést přes Maďarsko, jednali několikrát představitelé Gazpromu, ale i politici představitelé Ruska se svými maďarskými protějšky o podpoře Budapešti tomuto projektu. Přitom maďarská firma MOL¹⁰ je stále součástí konsorcia evropských společností, které plánují vybudovat plynovod Nabucco, který by měl ročně přivádět z kaspických a blízkovýchodních nalezišť do střední Evropy 31 bcm plynu, aniž by procházel ruským územím či územím nejvytíženějších

---

⁹ Kolem 86 % dovozu zemního plynu do Maďarska přichází přímo nebo nepřímo z Ruska (Gazprom), zbytek pochází z Německa (E.ON Ruhrgas), Francie (Gas de France) a Ukrajiny. Ze všech zemí V4 má Maďarsko největší podíl zemního plynu na celkové energetické spotřebě, který se pohybuje v rozmezí 40-45 % (Szolnoki, Farkas, 2011, s. 48 - 49)

¹⁰ Koncem dubna 2012 ovšem společnost MOL oznámila svůj záměr prodat svůj podíl v konsorciu plynovodu Nabucco.

tranzitních států Ukrajiny a Běloruska. Trasa plynovodu je téměř totožná s trasou konkurenčního ruského plynovodu South Stream.¹¹

Již koncem února 2008 podepsalo Maďarsko s ruskou společností Gazprom dohodu, na základě které se Maďarsko napojí na chystaný plynovod South Stream. Na této dohodě se předtím v Budapešti dohodli maďarský předseda vlády **F. Gyurcsány** a ruský vicepremiér **D. Medveděv**. Zároveň obě strany souhlasily s vytvořením společného podniku, ve kterém by každá strana měla vlastnit 50% podíl. Za Maďarsko státem vlastněná společnost, za RF Gazprom. V polovině března 2009 ruský premiér **V. Putin** společně s maďarským premiérem **F. Gyurcsányem** v Moskvě podepsali další dohody o vytvoření společného podniku, který zajistí práce na maďarském úseku plynovodu South Stream (Socor, 2009).

Rozhovory mezi Gazpromem a maďarskou stranou pokračovaly i v roce 2010. Např. koncem ledna 2010 představitelé Gazpromu a maďarské banky MFB podepsali v Budapešti dohodu o založení společného podniku South Stream Hungary Zrt na vybudování části plynovodu South Stream v Maďarsku. Obě společnosti vlastnily ve společném podniku 50% podíl (rian.ru, 2010). Ovšem již 17. dubna 2012 maďarský premiér **V. Orban** při setkání s generálním ředitelem Gazpromu **A. Millerem** oznámil, že maďarskou banku MFB ve společném podniku South Stream Hungary Zrt nahradí maďarská energetická společnost MVM Zrt. (viz tabulka č. 3). V polovině února 2012 se pak Gazprom a firma MOL rozhodly zrušit společný podnik Pusztafoldvar Gaztarolo Zrt. na vybudování podzemních zásobníků v Maďarsku, které měly skladovat polovinu roční spotřeby plynu v Maďarsku (UPI, 2012).

---

¹¹ V současné době je realizace plynovodu Nabucco velmi často zpochybňována a nejčastěji se hovoří o kratší verzi plynovodu Nabucco tzv. Nabucco-West, který by měl vést z turecko-bulharské hranice do Baumgartenu v Rakousku. Nejnadějněji nyní vypadá budoucnost plynovodu TANAP (Trans-Anatolia Gas Pipeline), který by měl začínat na gruzínsko-turecké hranici a surovinu dopravit až k turecko-bulharskému pomezí. Odtud by mohla navazovat zkrácená verze Nabucca.

Tabulka 3 Přehled aktivit Gazpromu v Maďarsku

	Investice Gazpromu	Podíl Gazpromu ve společnosti	Typ aktivit společnosti	Partneři Gazpromu
Maďarsko	Centrex Hungaria	100 %	obchodování, velkoobchodní distribuce a různé technické služby pro ropný a plynárenský průmysl	prostřednictvím společnosti Centrex v Rakousku
	Panrusgas Rt	40 %	obchodování a přeprava plynu	společný podnik s maďarskou energetickou společností MOL
	Borsodchem	25 %	petrochemický průmysl	Pemira, Wanhua
	TVK	13.50 %	petrochemický průmysl	?
	DKG-EAST co	38.10 %	zařízení pro sektor plyn a ropný sektor	HP TEAM Invest Kft
	Gazkomplekt FTK	n/a	n/a	n/a
	NTV Hungary Commercial Limited Liability Company	n/a	mediální společnost	n/a
	South Stream Hungary Zrt	50 %	realizace plynovodu South Stream v Maďarsku	společný podnik s maďarskou energetickou společností MVM Zrt.

Zdroj: Dreyer, Erixon, Winkler, 2010

V případě druhého ruského plynovodu Nord Stream, nepovažuje Maďarsko, na rozdíl od Slovenska nebo Polska, jeho realizaci za hrozbu vlastní energetické bezpečnosti. Maďarsko se totiž v rámci projektu severojižního propojení hodlá napojit na plánovaný terminál LNG v Chorvatsku. Zároveň v případě uzavření ukrajinského koridoru by ani Maďarsko nepřišlo o finanční příjmy za tranzit plynu, neboť pro Rusko nepředstavuje důležitou tranzitní zemi, na rozdíl například od České republiky nebo Slovenska.

Aktivity Gazpromu v sektoru zemního plynu Polska

Přestože po nástupu **D. Tuska** do funkce polského premiéra v listopadu 2007 a především po leteckém neštěstí u Smolensku 10. dubna 2010 došlo k postupnému zlepšování vztahů mezi Polskem a Ruskem, patří stále Polsko v rámci Visegrádské čtyřky, ale i EU spíše ke kritikům Ruska. Zároveň Polsko je tradičně nedůvěřivé vůči aktivitám Gazpromu a dalších ruských energetických

společností na jeho energetickém trhu a dlouhodobě usiluje o snížení svojí energetické závislosti na dovozu ropy a zemního plynu z Ruska.¹² Z tohoto pohledu bylo proto velmi zajímavé pozorovat jednání mezi Ruskem (Gazpromem) a Polskem (společnosti PGNiG) o dlouhodobém kontraktu na dodávky ruského plynu do Polska.

Kontrakt mezi Polskem a Ruskem o navýšení dodávek zemního plynu z Ruska až o 38 % byl po dvou letech vyjednávání uzavřen 29. října 2010 ve Varšavě mezi místopředsedou ruské vlády **I. Sečinem** a místopředsedou polského kabinetu **W. Pawlakem**. Paralelně uzavřené smlouvy, detailně rozvádějící obchodní podmínky, poté svým podpisem stvrdili zástupci ruského Gazpromu a polského monopolního distributora plynu, společnosti PGNiG. Podle smlouvy, která měla být podepsána již na jaře 2010, ale kvůli zásahu Evropské komise k tomu nedošlo, mají roční dodávky zemního plynu do Polska stoupnout ze 7,4 bcm postupně na 9,7 bcm, 10,5 bcm a v roce 2012 až na 11 bcm (Trejbal, 2010).

Evropské komisi od začátku jednání vadilo hned několik ustanovení, které by ve výsledku fakticky prodlužovaly polskou závislost na ruském plynu. Původní text mezivládního dokumentu napevno stanovené dodávky z Ruské federace prodlužoval až do roku 2037. Rusko na nátlak Evropské komise ustoupilo a konec platnosti pro dodávky zemního plynu byl ponechán na rok 2022 (místo původně navrhovaného roku 2037) a v případě přepravy suroviny přes polské území do Německa byly poplatky a podmínky využívání plynovodu smluvně sjednány na období do roku 2019 (místo původně plánovaného roku 2045) (Trejbal, 2010).

V souvislosti s rusko-polskou smlouvou Evropská komise zároveň požadovala, aby zůstaly plynovody přístupné otevřené soutěži na trhu na základě principu „rovného přístupu třetích stran. Podle představy Evropské komise se jakýkoli obchodník může obrátit s žádostí na operátora plynovodu, udat jaké množství zemního plynu, kdy a odkud kam chce přepravit. Operátor by mu, pokud kapacita plynovodu není již vyčerpána, měl za příslušný poplatek vyhovět.

---

¹² Největším dovozcem zemního plynu do Polska je Rusko; na ruském plynu je Polsko závislé z 90 %. Méně jak 10 % zemního plynu je pak importováno z Německa. Ze všech zemí V4 má Polsko nejmenší podíl zemního plynu na celkové energetické spotřebě, pouze kolem 13 % (Szlagowski, 2011, s. 34 - 36).

Tento návrh byl v rozporu se zájmy Gazpromu, který je společně s polskou firmou PGNiG jediným vlastníkem EuRoPol Gazu, provozujícího plynovod Jamal. Polská část plynovodu patří společnosti EuRoPol Gaz, v níž drží 48 % polská plynářská firma PGNiG, a týž podíl i ruský Gazprom, 4 % patří firmě Gas-Trading, již vlastní z části opět PGNiG, z části další polská firma Bartimpex. V ní drží divize Gazprom Export jen 18,4 %, a nemá tak nad polskou částí plynovodu Jamal úplnou kontrolu (dále srov. tabulku č. 4). To v minulosti vedlo k rozporům mezi polskou a ruskou stranou, když Polsko od Gazpromu požadovalo vyšší poplatky za transport suroviny (Trejbal, 2010).

Právě kontrola nad polským úsekem plynovodu Jamal-Europa je v současné době jednou ze sporných otázek mezi Polskem a ruským Gazpromem. V reakci na požadavky Komise na zavedení tzv. unbundlingu v členských státech, se Polsko v roce 2010 rozhodlo pro oddělení producentů plynu od distribuční sítě. Státní Gaz-System převzal roli nezávislého operátora nad všemi polskými plynovody včetně Jamalu, který plyn přivádí z Ruska. V prosinci 2011 pak polské ministerstvo hospodářství předložilo návrh nového plynářského zákona. Ten mimo jiné potvrzoval rok předtím ustavený status Gaz-Systemu jako provozovatele celé polské sítě. Gazprom se konzultací účastnil a koncem ledna 2012 vyzval Polsko, aby EuRoPol Gaz vyňalo z působnosti nového zákona. Podle Ruska čl. 54 návrhu nového zákona uděluje firmě Gaz-System téměř vlastnické právo na plynovod, čl. 106 zase společnosti EuRoPol Gaz bere právo podnikat v přepravě zemního plynu, následkem čehož je stanovování tarifních cen výhradně v kompetenci Gaz-Systemu (E15, 2012b).

Zároveň podle ruské strany jsou návrhy v rozporu s partnerskými smlouvami mezi Ruskou federací a Evropskou unií z roku 1994, jež stanovují, že unijní předpisy nemohou rušit mezinárodní smlouvy uzavřené před vstupem do EU. Nový zákon je podle Ruska též v rozporu se smlouvami z let 1993, 1995 a 2003, které Polsko podepsalo před vstupem do EU. Gazprom v této souvislosti varoval, že pokud se kontrola nad polským úsekem plynovodu Jamal-Europa nevrátí do rukou vlastníka, musí Polsko počítat se snížením dodávek plynu. (E15, 2012b).

Tabulka 4 Přehled aktivit Gazpromu v Polsku

	Investice Gazpromu	Podíl Gazpromu ve společnosti	Typ aktivit společnosti	Partneři Gazpromu
Polsko	EuRoPol Gaz	48 %	převpravce zemního plynu – operátor polské části plynovodu Jamal	PGNiG; 4 % jsou v rukou Gas Trading, společného podniku Gazpromu, PGNiG a Bartimpex
	Gas Trading	18.40 %	prodejce plynu	PGNiG

Zdroj: Dreyer, Erixon, Winkler, 2010

V případě rusko-německého plynovodu Nord Stream bylo Polsko od počátku jedním z hlavních kritiků jeho realizace. Důvody negativního postoje Polska vůči plynovodu jsou nejméně dva. Polsko se zprv obává, že v důsledku určitého sporu s Ruskem nebo v případě potřeby bude moct Gazprom jako odvetu zastavit či snížit dodávky ruského plynu do Polska, aniž by ohrozil export zemního plynu určeného pro západoevropské trhy. Zadruhé, Polsko spuštěním plynovodu Nord Stream přijde ročně o značnou část finančních příjmů, v řádů desítek milionů eur, za tranzit ruského plynu přes své území směrem do západní Evropy.

Vedle plynovodů Jamal-Europa a Nord Stream představuje v současné době další spornou otázku ve vztazích mezi Polskem a Gazpromem rozhodnutí polské vlády těžit v budoucnu na svém území břidlicový plyn. Podle posledních odhadů, které v březnu 2012 zveřejnil polský Státní geologický institut, skrývají naleziště břidličného plynu, táhnoucí se v dlouhém pásu od Gdaňsku přes Varšavu až po Halič, zásoby plynu z břidlic v rozsahu 346 až 768 bcm. Maximální zásoby mohou být do 1,92 tcm. Polské úřady v tomto ohledu již udělily přes 100 koncesí na průzkum ložisek plynu z břidlic. Dostali je těžařští giganti jako Exxon Mobil a Chevron. Do průzkumu se pustily i polské státní firmy, jako je třeba plynárenský monopol PGNiG nebo rafinérská společnost Orlen (E15, 2012c). Kromě snížení cen za dodávky plynu si Polsko od těžby břidlicového plynu slibuje především snížení svojí energetické závislosti na dovozu ruského plynu.

Vedení Gazpromu na jednu stranu považuje tento břidlicový „boom“ v Polsku za přehnaný a uměle vytvořený. Na druhou stranu Rusko možnost těžby břidlicového plynu v Polsku a jeho snížení energetické závislosti nepodceňuje. Například v únoru 2012 nabídli představitelé Gazpromu při jednání se zástupci

polské vlády odběratelům výhodnější tarify než v minulosti. V polských médiích se **proto objevily informace, že Gazprom skrytě lobbuje proti těžbě břidlicového plynu v Polsku, který by pro něj znamenal ztrátu trhu a finančních příjmů z prodeje plynu** (E15, 2012c).

Aktivity Gazpromu v sektoru zemního plynu Slovenska

Dodávky plynu na slovenský trh jsou zajištěny na základě dlouhodobého kontraktu, který byl uzavřen koncem roku 2008 mezi slovenskou plynárenskou společností Slovenský plynárenský priemysel (SPP) a Gazpromem Export s platností od 1. ledna 2009 na dobu 20 let tj. do roku 2029. Během roku 2009, v reakci na lednovou plynovou krizi mezi Ruskem a Ukrajinou, uzavřela SPP dva kontrakty se svými akcionáři, E.ON Ruhrgas a GDF SUEZ na dodávky 1 bcm plynu přímo ze Západu, v případě přerušení dodávek plynu na Slovensko (Ševce, 2011).

Stejně jako v případě předchozích zemí Visegrádské čtyřky, také na Slovensku se za posledních několik let zvýšil zájem ruských společností, především Gazpromu o vstup do slovenského energetického sektoru. Ruský Gazprom se na slovenském energetickém trhu, podobně jako v České republice, uchází o pozici přímého prodejce zemního plynu domácnostem a dalším odběratelům, prostřednictvím založení dceřiné společnosti.¹³

Příležitost k realizaci tohoto cíle se Gazpromu naskytla například 23. ledna 2009, kdy slovenská vláda začala uvažovat o vytvoření státem ovládané plynárenské firmy se zahraničním akcionářem, která by konkurovala společnosti SPP. Ta je na Slovensku dominantním prodejcem plynu, a jejími akcionáři jsou stát prostřednictvím Fondu národního majetku (51 %) a konsorcium Slovak Gas Holding sestávající ze společností E.ON Ruhrgas a GDF SUEZ (49 %). Zájem o společný podnik projevil vedle německé společnosti RWE, také ruský Gazprom, který o této variantě během ledna 2009 jednal s premiérem **R. Ficem** (iDNES, 2009).

Gazprom zároveň plánoval na Slovensku prodávat zemní plyn prostřednictvím vlastní firmy Vemex Energo, kterou Gazprom založil v roce 2003 v Bratislavě s cílem konkurovat dominantnímu polostátnímu SPP (viz tabulka č.5). Vemex Energo měl začít prodávat zemní plyn na Slovensku již v roce 2007, ale vedení Gazpromu čekalo se souhlasem až po dohodnutí

---

¹³ Slovensko je téměř 100% závislé na dovozu zemního plynu z Ruska. Na energetickém mixu Slovenska se zemní plyn podílí 30 % (Ševce, 2011, s. 45 – 46).

dlohodobého kontraktu s SPP na dodávky zemního plynu. Souhlas Vemex Energo získalo koncem roku 2008, kdy začalo aktivně připravovat budoucí smlouvy na dodávky zemního plynu (iDNES, 2009).

V červnu 2010 ruská plynárenská společnost Gazprom znovu oznámila, že se chystá proniknout na slovenský trh, ovšem nikoliv pomocí majetkové účasti ve společném podniku, který by ovládala slovenská vláda, ale prostřednictvím vlastní, již zmíněné společnosti Vemex Energo s.r.o, která je 100 % dceřinou firmou české společnosti Vemex, kde má nadpoloviční majetkovou účast Gazprom Germania, německá dceřiná společnost Gazpromu. Podle představitelů Gazpromu by měla Vemex Energo s.r.o v budoucnu získat zhruba 10 % podíl na slovenském trhu se zemním plynem (E15, 2010). První krok k realizaci tohoto plánu učinila slovenská energetická společnost Vemex Energo s.r.o v říjnu 2011, kdy podepsala dohody o dodávkách zemního plynu koncovým zákazníkům na Slovensku v objemu 14,7 milionů m³ plynu. Do konce roku 2011 pak uzavřela smlouvy o prodeji plynu v celkovém objemu 40 až 50 milionů m³ plynu, který získává v rámci dohody mezi společnostmi Gazprom Export a českou Vemex s.r.o. (SITA, 2011).

Tabulka 5 Přehled aktivit Gazpromu na Slovensku

	Investice Gazpromu	Podíl Gazpromu ve společnosti	Typ aktivit společnosti	Partneři Gazpromu
Slovensko	Vemex Energo s.r.o.	100 %	dodavatel zemního plynu a elektřiny	100% vlastník společnost Vemex s.r.o., kterou Gazprom z 51 % ovládá přes Gazprom Germania

Zdroj: Dreyer, Erixon, Winkler, 2010

V současné době asi nejspornější otázkou ve vztazích s Gazpromem představuje pro Slovensko jednak rozhodnutí ruské společnosti omezit nebo ukončit v budoucnu tranzit plynu z Ruska do EU přes Ukrajinu a zároveň spuštění plynovodu Nord Stream, kdy Gazprom do plynovodu přesune část svých stávajících dodávek plynu, které doposud jdou přes Polsko, Slovensko a ČR. Tyto země přijdou v důsledku zahájení provozu plynovodu Nord Stream o značnou část tranzitních poplatků. Podle slovenského velvyslance pro energetickou bezpečnost **U. Rusnáka** by Slovensko od roku 2013 mohlo přijít

na tranzitních poplatcích o 174 milionů eur a ztratí asi 15 % tranzitu v důsledku toho, že dřívější dodávky do ČR a do Německa nebudou kontrahované tímto směrem, ale přes Nord Stream (iHNED, 2011).

Navíc dokud nebude vybudované plánované severojižní propojení mezi Polskem a Chorvatskem, bude hlavně Slovensko, jehož závislost na ruském plynu je téměř 100 %, vystaveno nejistotě dodávek přes Ukrajinu. Slovensko proto např. v roce 2015 plánuje otevřít spojení s Maďarskem. V neposlední řadě zahraniční vlastníci podílu v podniku SPP tj. Gaz de France a E.ON Ruhrgas, již naznačili, že chtějí svůj podíl prodat, protože střední Evropa ztrácí otevřením Nord Streamu pro velké západní firmy přitažlivost (iHNED, 2011).

Perspektivy zájmu Gazpromu ve střední Evropě – dva možné scénáře

Jak bylo popsáno v předešlé části, Gazprom za posledních deset let intenzivně stupňuje své aktivity na energetických trzích členských států EU a zaměřuje svoji pozornost na energetický sektor zemí V4. Vývoj ekonomických a politických zájmů Gazpromu ve střední Evropě může v budoucnu vyústit v některý ze dvou možných scénářů:

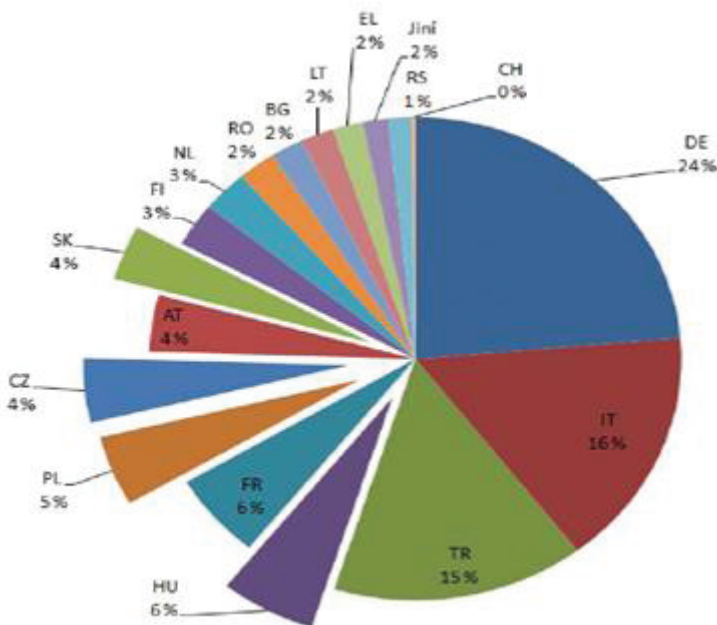
Podle prvního scénáře bude aktivita Gazpromu, ale i dalších ruských společností na energetických trzích zemí Visegrádské čtyřky nadále pokračovat, případně se bude ještě více stupňovat. Jako potenciální cíle zájmu Gazpromu lze uvést například společnost Net4Gas, která je provozovatelem přepravní plynárenské soustavy v ČR, a kterou se rozhodla společnost RWE Transgas letos tj. v roce 2012 prodat. V ČR je ze strany Gazpromu, ale i další ruské firmy Lukoil dlouhodobý zájem také o společnost Česká rafinářská, a.s.

V Polsku pak bude Gazprom nadále přesvědčovat tamní vládu, aby se polský úsek plynovodu Jamal-Europa navrátil zpět do rukou vlastníka. Ve hře je ze strany Gazpromu také snaha o vybudování jednoho nebo více velkých podzemních zásobníků se zemním plynem pro Evropu v některé ze středoevropských zemí.

Zároveň výrazná finanční závislost Ruska a jeho ekonomiky na prodeji energetických zdrojů, které tvoří podstatnou část příjmů ruského rozpočtu, společně s předpokládaným nárůstem cen plynu a jeho postupnou rostoucí spotřebou v členských státech, včetně zemí střední Evropy, představují významné faktory podporující spíše zvýšení aktivit Gazpromu na energetickém trhu Evropské unie. Jak ukazuje graf č. 1, nadále pokračujícímu politickému a

ekonomickému zájmu Gazpromu o energetické trhy v regionu střední Evropy nasvědčuje i skutečnost, že podíl zemí V4 dohromady na ruském exportním trhu se zemním plynem činí 19 %, což je druhý nejvyšší podíl po Německu (24 %) (Nosko, Thim, 2011).

Graf 1 Obchodní pohyb zemního plynu potrubím z Ruska

Zdroj: Binhack, Tichý, 2011, s. 156

Podle druhého scénáře bude aktivita Gazpromu ve střední Evropě spíše oslabovat a Gazprom se naopak ještě více zaměří na stabilní trhy zemí západní a jižní Evropy. Tomuto scénáři nasvědčuje řada okolností a událostí:

Za prvé, otevření první části plynovodu Nord Stream v listopadu 2011, který počítá s přímými dodávkami ruského plynu do Německa, případně dále do Francie, Velké Británie a zemí Beneluxu. Zároveň plynovod svoji trasou obchází země střední Evropy a země V4 nejsou cílovou destinací ruského plynu z Nord Streamu. Navíc v případě rozhodnutí Gazpromu do budoucna ukončit přepravu plynu do Evropy přes ukrajinský koridor existuje reálné nebezpečí, že některé

země V4 ztratí pro Gazprom na atraktivitě a přijdou o značnou část finančních příjmů za tranzit ruského plynu na západ.

Za druhé, rozhodnutí německé vlády o úplném odstavení všech jaderných elektráren v zemi nejpozději do roku 2022. Německo hodlá 27 % produkce elektřiny z jádra nahradit vedle obnovitelných zdrojů, mj. výstavbou nových větrných elektráren na severu Německa, také výstavbou nových uhelných a plynových elektráren. To Gazpromu otevírá možnost posílení pozice na německém trhu a navýšení dodávek plynu do Německa. Přestože původně plánovaná spolupráce Gazpromu s německou RWE na výstavbě nových plynových elektráren v Německu, Velké Británii, ve Švédsku a dalších zemích byla na konci roku 2011 zrušena, není vyloučeno, že se obě strany nakonec znovu nedohodnou na novém společném projektu.

Za třetí, vedle spuštění plynovodu Nord Stream plánuje Rusko vybudovat také plynovod South Stream. Pokud připočteme i plány Gazpromu na vývoz zemního plynu ve formě LNG (cca 50 bcm plynu v roce 2020) a plynovodem Altaj do Číny (40 bcm plynu v roce 2020), vyplyne nám, že exportní kapacity Ruské federace se z 200 bcm plynu v roce 2005 a prakticky 100 % závislostí na evropském trhu zvýší přibližně na 430 bcm plynu v roce 2020, z nichž téměř 100 bcm/y plynu nebude určeno na evropský trh. S ohledem na výše uvedené skutečnosti existuje reálné riziko, že nemusí být dostatek zemního plynu především pro země střední Evropy, protože Gazprom bude upřednostňovat spíše bohaté a stabilní západní trhy (Binhack, Tichý, 2011).

Závěr

Gazprom představuje jeden z nejmocnějších a nevlivnějších nástrojů ruské zahraniční politiky a energetické diplomacie. Gazprom vyváží zemní plyn do Evropy, SNS a zajišťuje dodávky pro domácí trh. Vedle toho společnost Gazprom rozšiřuje svoje aktivity také v oblasti severní Afriky, Blízkého východu, východní Asie a plánuje ovládnout trh s LNG ve Spojených státech.

Základním cílem předkládaného článku bylo analyzovat zájmy Gazpromu v zemích Visegrádské čtyřky na pozadí energetické politiky Ruska v rámci EU. Druhým cílem článku byl pokus o navržení dvou možných scénářů vývoje aktivit Gazpromu vůči zemím V4. Stejně jako řada ruských společností a firem, také Gazprom se v EU dlouhodobě zaměřuje na energetické trhy zemí střední Evropy, především na jejich sektor se zemním plynem. Hlavním zájmem Gazpromu v zemích V4 je buď přímo, nebo prostřednictvím svých dceřiných

společností, dosáhnout podílu v distribuci a dodávat plyn přímo konečným zákazníkům - domácnostem nebo plynárnám a zároveň pomocí investic spoluovládat klíčové energetické firmy a strategické podniky spravující distribuční infrastrukturu.

Gazprom zároveň ve střední Evropě svoji pozici posiluje užíváním agresivní vyjednávací taktiky při uzavírání bilaterálních smluv s jednotlivými střeoevropskými zeměmi ke zlepšení monopolní energetické pozice Ruska. Gazprom se na energetické trhy střeoevropských zemí dostává buď prostřednictvím 100 % vlastnictví energetické firmy nebo pomocí podílů v energetických společnostech či prostřednictvím společných podniků „joint venture“ vytvořených mezi Gazpromem a společností působící na trhu některé země střední Evropy; zakládáním společných projektů a podniků; investováním do pořízení majetku a získáním podílu v distribuci zemního plynu.

Ve vztahu k budoucím zájmům Gazpromu o energetické trhy ve střední Evropě existují dva možné scénáře dalšího vývoje. Podle prvního scénáře bude aktivita Gazpromu a dalších ruských společností na energetických trzích zemí střední Evropy nadále pokračovat, případně se bude ještě více stupňovat. Tomu nasvědčuje předpokládaný růst cen zemního plynu a jeho spotřeba v Evropské unii, včetně zemí střední Evropy. Naproti tomu podle druhého scénáře bude aktivita ruské společnosti Gazprom ve střední Evropě spíše oslabovat. Naopak zájem Gazpromu se ještě více zaměří na lukrativní trhy zemí západní či jižní Evropy. Tomu nasvědčuje otevření plynovodu Nord Stream, který nepočítá s dodávkami pro země střední Evropy a rozhodnutí Gazpromu do budoucna ukončit přepravu zemního plynu do Evropy přes ukrajinský koridor.

Literatura:

BINHACK, P., TICHÝ, L. (eds.) 2011. *Energetická bezpečnost ČR a budoucnost energetické politiky EU*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. 166 s. ISBN 978-80-87558-02-7.

DREYER, I., ERIXON, F., WINKLER, R. 2010. *The Quest for Gas Market Competition. Fighting Europe's Dependency on Russian Gas more Effectively*. [online] Occasional Paper No. 1/2010, ECIPE [cit. 29.07.2012]. 37 s. Dostupné na internetu:

http://www.ecipe.org/media/publication_pdfs/the-quest-for-gas-market-competition.pdf.

- E15 2010. Ruský Gazprom se prý chystá proniknout na slovenský trh [online] *E15*, 16.6. 2010 [cit. 06.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/rusky-gazprom-se-pry-chysta-proniknout-na-slovensky-trh>.
- E15 2011a. Vemex převzal majoritu v RSP Energy [online] *E15*, 12. 9. 2011 [cit. 28.07.2012]. Dostupné na internetu:
<http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/vemex-prevzal-majoritu-v-rsp-energy-699047>.
- E15 2011b. Gazprom odloží vstup do českých rafinérií [online] *E15*, 11. 4. 2011 [cit. 29.07.2012]. Dostupné na internetu:
<http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/gazprom-odlozi-vstup-do-ceskych-rafinerii-556166>.
- E15 2012a. Gazprom chce v budoucnu ukončit tranzit plynu přes Ukrajinu [online] *E15*, 22. 2. 2012 [cit. 03.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/gazprom-chce-v-budoucnu-ukoncit-tranzit-plynu-pres-ukrajinu-745814>.
- E15 2012b. Ruský Gazprom vyhrožuje Polsku kvůli plynovodu [online] *E15*, 13. 4. 2012 [cit. 03.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/rusky-gazprom-vyhrozuje-polsku-kvuli-plynovodu-759368>.
- E15 2012c. Polsko sní svůj sen o plynové nezávislosti [online] *E15*, 9. 2. 2012 [cit. 04.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/polsko-sni-svuj-sen-o-plynove-nezavislosti-741929>.
- HATTRUP, M. 2010. *The European Union's External Energy Policy. Actorness in Sight?*. [online] Master thesis, Lund University Department of Political Science [cit. 04.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://www.lunduniversity.lu.se/o.o.i.s?id=24965&postid=1607520>.
- iDNES 2009. Gazprom chce vytvořit se Slovenskem společný plynárenský podnik [online] *iDNES*, 23. 1. 2009 [cit. 05.08.2012]. Dostupné na internetu:
http://ekonomika.idnes.cz/gazprom-chce-vytvorit-se-slovenskem-spolecny-plynarensky-podnik-1cq-/eko-zahranicni.aspx?c=A090123_172051_eko-zahranicni_vem.

- iHNED 2011. Nord Stream už funguje, ale energetická bezpečnost střední Evropy je stále nejistá [online] *iHNED*, 2.11. 2011 [cit. 31.07.2012]. Dostupné na internetu:
<http://m.ihned.cz/c1-53610430-nord-stream-obira-sousedy-o-penize-i-o-konkurenci>
- JAROŠ, J. 2011. Vnitřní dimenze energetické bezpečnosti České republiky – hlavní výzvy a problémy. In BINHACK, P., TICHÝ, L. (eds.) *Energetická bezpečnost ČR a budoucnost energetické politiky EU*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. 166 s. ISBN 978-80-87558-02-7, s. 83-107.
- KALÓ, O. 2011. Politika Gazpromu v Evropské unii. In TICHÝ, L. (ed.) *Energetické vztahy mezi Evropskou unií a Ruskou federací: partnerství nebo rivalita?*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012, ISBN 978-80-86855-84-4, s. 58 - 72.
- KUCHYŇKOVÁ, P. 2010. *Vývoj vztahů Ruské federace a Evropské unie v kontextu problematiky energetické bezpečnosti*. disertační práce, Brno: Masarykova univerzita, nepublikováno.
- KUCHYŇKOVÁ, P. 2012. Role energetiky v politice Medvěděvova Ruska ve vztahu k EU. In TICHÝ, L. (ed.) *Energetické vztahy mezi Evropskou unií a Ruskou federací: partnerství nebo rivalita?*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012, ISBN 978-80-86855-84-4, s. 30 - 57.
- LARYŠ, M. 2010. *Ruská energetická politika a problematika interdependence EU a Ruské federace v sektoru zemního plynu*. Text prezentovaný na konferenci Globální bezpečnost v Obamově éře, Metropolitaní univerzita Praha, 09. 04. 2010, nepublikováno.
- MÁLEK, T. 2008. Pohled Ruské federace na energetickou politiku. In Prorok, V. (ed.) *Energetická bezpečnost – geopolitické souvislosti*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, ISBN .978-80-86946-91-7, s. 232 - 238.
- Mediafax 2010. Gazprom začal Česko favorizovat pro vybudování podzemního zásobníku plynu [online] *Mediafax*, 14. 4. 2010 [cit. 31.07.2012]. Dostupné na internetu:
<http://www.mediafax.cz/ekonomika/3024845-Gazprom-pry-zacal-favorizovat-Cesko-pro-vybudovani-podzemniho-zasobniku-plynu>

- MILLER, R., R. 2008. *Central Europe's Energy Security Schism*. [online] Center for European Policy Analysis, July 2008 [cit. 21.07.2012]. 51 s. ISBN: 978-0-9797433-4-4. Dostupné na internetu:
http://www.atlantic-community.org/app/webroot/files/articlepdf/Central_Europe_Energy_Security_Schism20080724.pdf.
- MZV ČR 2009. *Zpráva k dalšímu postupu při zajišťování energetické bezpečnosti státu*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR.
- NOSKO, A., THIM, M. 2011. Energetická spolupráce na subregionální úrovni: případ V4. In BINHACK, P., TICHÝ, L. (eds.) *Energetická bezpečnost ČR a budoucnost energetické politiky EU*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. 166 s. ISBN 978-80-87558-02-7, s. 67 - 82.
- PROEDROU, F. 2010. Sensitivity and Vulnerability Shifts and the New Energy Pattern in the EU-Russia Gas Trade. In *Studia Diplomatica*, roč. LXIII, 2010, číslo 1, s. 95 - 104.
- RIAN.ru 2010. Gazprom, Hungary to set up South Stream pipeline's Hungarian leg [online] *RIA Novosti*, 29.1. 2010 [cit. 02.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://en.rian.ru/business/20100129/157715900.html>.
- SITA 2011. Vemex Energo začína dodávať plyn zákazníkom v SR [online] *SITA*, 18. 10. 2011 [cit. 05.08.2012]. Dostupné na internetu:
<http://www.webnoviny.sk/ekonomika/vemex-energo-zacina-dodavat-plyn-za/418606-clanok.html>.
- SOCOR, V. 2009. MOL, Gazprom to Build Gas Storage Site in Hungary Independent of South Stream. In *Eurasia Daily Monitor*, roč. 6, 2009, číslo 48 [online] [cit. 02.08.2012]. Dostupné na internetu:
[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=34691](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=34691).
- STREJČEK, P. 2011. Plynová diplomacie Ruské federace. In *Středoevropské politické studie*, roč. XIII, 2011, č. 1. ISSN 1212-7817, s. 24 - 46 [online] [cit. 11.07.2012]. Dostupné na internetu:
<http://www.cepsr.com/dwnld/strejcek-clanek20110102.pdf>.
- SZAGLOWSKI, P. 2011. Energy Policy of Poland. In ŚWIAKOWSKA, J. *Energy security of the V4 countries. How do energy relations change in Europe*. The Kosciuszko Institute, Polsko, ISBN: 978-83-931093-2-6, s. 33 - 36.
- SZOLNOKI, E., FARKAS, M. 2011. Energy Policy of Hungary. In ŚWIAKOWSKA, J. *Energy security of the V4 countries. How do energy relations change in Europe*. The Kosciuszko Institute, Polsko, ISBN: 978-83-931093-2-6, s. 48 - 53.

- ŠEVCE, P. 2011. Energy Policy of Slovakia. In ŚWIĄKOWSKA, J. *Energy security of the V4 countries. How do energy relations change in Europe*. The Kosciuszko Institute, Polsko, ISBN: 978-83-931093-2-6, s. 42 - 47.
- TICHÝ, L. 2009. Pokračování energetických zájmů a vlivu Ruské federace ve střední Evropě [online] *Natoaktual.cz*, 9.11. 2009 [cit. 17.07.2012]. Dostupné na internetu:
http://www.natoaktual.cz/pokracovani-energetickych-zajmu-a-vlivu-ruske-federace-ve-stredni-evrope-1lx-/na_analyzy.aspx?c=A091109_113936_na_analyzy_m02.
- TICHÝ, L. 2011. Vztahy mezi Evropskou unií a Ruskou federací v sektoru zemního plynu. In *Středoevropské politické studie*, roč. XIII, 2011, č. 2-3. ISSN 1212-7817, s. 189-219 [online] [cit. 20.07.2012]. Dostupné na internetu:
<http://www.cepsr.com/dwnld/tichy-clanek2011020304.pdf>.
- TREJBAL, V. 2010. Gazprom v defenzivě: strategie ruského kolosu dostává trhliny [online] *Natoaktual.cz*, 6. 12. 2010 [cit. 02.08.2012]. Dostupné na internetu:
http://www.natoaktual.cz/gazprom-v-defenzive-strategie-ruskeho-kolosu-dostava-trhliny-pbu-/na_analyzy.aspx?c=A101206_113513_na_analyzy_m02.
- UPI 2012. Gazprom courts Hungary on South Stream [online] *upi.com*, 19. 4. 2012 [cit. 02.08.2012]. Dostupné na internetu:
http://www.upi.com/Business_News/Energy-Resources/2012/04/19/Gazprom-courts-Hungary-on-South-Stream/UPI-25491334837357/.
www.gazprom.com.